

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lasten eduskuntavaaliohjelma 2023

Pelastakaa Lasten eduskuntavaaliohjelma 2023

Kaiken lapsia koskevan päätöksenteon ja toimeenpanon tulee olla perus- ja ihmisoikeuksien mukaista. Perustuslaki, YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja muut ihmisoikeussopimukset velvoittavat lapsen oikeuksien johdonmukaiseen toteuttamiseen.

Lapsen oikeudet varmistetaan julkisen hallinnon, kansalaisjärjestöjen ja yritysten toimivalla yhteistyöllä. Tämä yhteistyö vaatii myös kansalaisjärjestöjen toiminnan ja rahoituksen turvaamista pitkäjänteisesti.

1. Vähennetään lapsiperheköyhyyttä panostamalla vaikeissa elämäntilanteissa elävien perheiden ja lasten tukeen

Suomessa on noin 114 000¹ köyhydessä elävää lasta. Köyhyys on arkipäivää monelle suomalaiselle lapselle. Lapsiperheiden ostovoima on nykyisessä taloudellisessa tilanteessa heikentynyt entisestään.

Tutkimusten mukaan erityisesti yhden vanhemman perheet ja maahanmuuttotautaiset perheet tarvitsevat tukea työelämän esteiden purkamiseen ja lasten taloudellisen hyvinvoinnin varmistamiseen.

Suomi on saanut moitteita sosiaaliturvan tasosta, joka ei täytä tällä hetkellä eurooppalaisia standardeja.² Lasten, nuorten ja perheiden kannalta keskeisiä ongelmakohtia sosiaaliturvassa ovat

- lapsilisien ja muiden perhe-etuuksien heikkenevä taso
- köyhyyden periytyminen ja moniulotteisten ongelmien pitkittyminen
- monimuotoisen perhetaustan riittämätön huomiointi köyhyyden taustalla esim. yksinhuoltajaperheiden ja uusperheiden kohdalla
- työllisyydestä riippumaton köyhyys
- köyhyyden vaikutukset lasten arkeen, kuten harrastuksiin
- asumisen haasteet liittyen asumisen hintatasoon ja elinolosuhteisiin
- lähi- ja etävanhemman erilaiset oikeudet ja vuoroasumiseen liittyvät taloudelliset haasteet
- vanhemman tai lapsen kuolema ja/tai sairastuminen sekä vammaisen lapsen vaikutus perheen toimeentuloon

Kun nyt käynnistetty sosiaaliturvauudistus toteutetaan huolella lapsen oikeuksia edistäen, lisää se myös köyhien ja vähävaraisten perheiden ja lasten hyvinvointia sekä torjuu ylisukupolvisia syrjäytymistä ja köyhyyttä.

Varhaiskasvatusmaksujen ei kuuluisi viedä suurta osaa perheen tuloista. Maksuton varhaiskasvatus parantaa kaikkien lapsiperheiden asemaa, vähentää huono-osaisuutta ja edistää lasten hyvinvointia.

Kaikille maksuton varhaiskasvatus on oppivelvollisuuden laajentamisen rinnalla johdonmukaista lapsen oikeuksien turvaamista. Maksuton varhaiskasvatus tukee myös vanhempien työllistymistä. 5-vuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilussa (2017-2020) varhaiskasvatuksen osallistumisaste kasvoi kaikissa kunnissa suhteessa vertailuryhmään.³

Varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ei ole huolehdittu riittävästä resursseista, ja varhaiskasvatuksen henkilökunta on kuormittunutta. Tätä taakkaa tulee vähentää aktiivisilla politiikkatoimilla, jotta lasten oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen toteutuu paremmin. Resursseihin panostaminen lisää pitkällä aikavälillä luottamusta varhaiskasvatuksen laatuun.

Harrastaminen ei ole vielä yhdenvertaista Suomessa. Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla oikeus ja mahdollisuus mieluisaan harrastukseen varallisuuteen, asuinpaikkaan tai muuhun lapsesta riippumattomaan tekijään katsomatta.

Toisen asteen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon täytyy onnistua myös vähävaraisten, oppimiseen tukea tarvitsevien ja vammaisten lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

SUOSITUKSET

HARRASTAMINEN

- Jatketaan harrastamisen Suomen mallin kestäväää ja yhdenvertaista toteuttamista kaikkialla Suomessa varaten tähän riittävät resurssit.

VARHAISKASVATUS

- Siirrytään maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilun jälkeen valtakunnalliseen toimeenpanoon.
- Turvataan varhaiskasvatuksen henkilöstöresurssit.

SOSIAALITURVA

- Suunnitellaan sosiaaliturvauudistusta lapsilähtöisesti tähdäten lapsiperheköyhyyden vähentämiseen.
- Toimeenpannaan sosiaaliturvauudistusta portaittain jo ennen kokonaisuudistuksen valmistumista.
- Korotetaan sosiaalietuuksia niin, että ne turvaavat perheiden toimeentulon.
- Otetaan lapsilisien indeksisidonnaisuus takaisin käyttöön.
- Selvitetään tarpeita uudistaa lapsilisäjärjestelmää rakenteellisesti.
- Varmistetaan, että lapsiperheiden palvelut, kuten esim. mielenterveyspalvelut ja perhetyö ovat oikea-aikaisia; niihin on varattu riittävästi rahaa; ja ne vastaavat perheiden tarpeisiin.

TYÖLLISTYMINEN

- Edistetään yhden vanhemman perheiden ja maahanmuuttotäustaisten perheiden vanhempien työllistymistä.
- Puretaan työllistymisen esteitä lisäämällä varhaiskasvatuksen joustoja, vuorohoitoa, pienten koululaisten aamu- ja iltahoitoa, joustavia työskentelymahdollisuuksia ja joustavaa työmatkaliikkumista.

2. Jatketaan lapsistrategian johdonmukaista toimeenpanoa

Suomessa on jo kahdella hallituskaudella edistetty kansallisen lapsistrategian⁴ laatimista, jotta meillä suunniteltaisiin, ohjattaisiin ja toimeenpantaisiin valtakunnallista lapsi- ja perhepolitiikkaa johdonmukaisesti yli hallituskausien.

Lapsistrategia ohjaa myös Suomen sitoutumista EU:n lapsitakuun⁵ ja EU:n lapsistrategian⁶ toteuttamiseen. Tämä on lapsiköyhyyden ja syrjäytymisen vastaista kansallista työtä, johon olemme sitoutuneet EU:ssa. Näihin tavoitteisiin pääsemistä on arvioitava säännöllisesti.

Lapsistrategian toimeenpanoon on varattu 0,5 miljoonaa euroa.⁷ On myös päätetty, että sen koordinoinnista vastaa sosiaali- ja terveysministeriö.

Lapsistrategian vauhdittamana on mm. edistetty lasten kuulemisia lainsäädäntöhankkeiden valmistelussa koskien esimerkiksi sosiaaliturvauudistusta ja kuvaohjelmalakia. Lapsistrategian tulisi myös ohjata kuntien sekä hyvinvointialueiden päätöksentekoa ja toimia paremmin.

Lasten osallistamiseen ja kuulemiseen lainsäädännön kehittämisessä on vielä toistaiseksi vähän resursseja ja koordinoitua ministeriöiden välillä. Lisäksi ministeriöissä ei vielä ole tarpeeksi osaamista kuulemisten toteuttamiseen lapsiystävällisesti ottaen huomioon erilaiset lapsiryhmät, myös pienet lapset.

Jotta Suomessa toimittaisiin jatkossa lapsenoikeusperustaisesti, on tehtävä huolellista päätösten valmistelun ja niiden toimeenpanon ja seurannan lapsivaikutusten arviointia. Tähän asti lapsivaikutusten arviointi ei ole ollut säännönmukaista, arviointeja on tehty kiireellä ja liian vähäisin valmisteluin. Arviointien vaikutus itse lainsäädäntötyöhön on jäänyt heikoksi.

Lapsistrategiatyössä on nyt laadittu erilaisia ohjeistuksia lapsivaikutusten arviointiin. Pienten ja haavoittavassa asemassa olevien lasten kuuleminen osana lapsivaikutusten arviointia vaatii edelleen kehittämistä. Pelastakaa Lapset on laatinut työkalun pienten lasten kuulemiseen⁸, jota voi hyödyntää myös ministeriöiden työskentelyssä ja kapasiteetin vahvistamisessa.

Lapsen edun ensisijaisuutta tulisi vahvistaa kaikessa lapsia koskevassa ja heihin vaikuttavassa lainsäädännössä. Lapsiasiavaltuutettu on ehdottanut, että lapsen edun ensisijaisuus kirjataan perustuslain perusoikeussäännöksiin.

Ilmastomuutos ja ympäristön tilan heikentyminen ovat myös lapsen oikeuksien loukkauksia. Lapsistrategian toimeenpanossa voidaan ottaa huomioon ilmasto- ja ympäristömuutokset lapsenoikeusnäkökulmasta.

SUOSITUKSET

TOIMEENPANON VARMISTAMINEN

- Varmistetaan sosiaali- ja terveysministeriön mahdollisuudet koordinoita ja tukea ministeriöiden yhteistyötä lapsistrategian toimeenpanossa.
- Rakennetaan hallitusohjelmaan lapsistrategian toimeenpanon runko.
- Sitoudutaan kansallisesti edistämään EU:n lapsitakuun toimenpiteitä.

LASTEN KUULEMINEN

- Vahvistetaan lasten kuulemista heitä koskevissa lainsäädäntöhankkeissa.
- Edistetään lainvalmistelijoiden ja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista kaikenikäisten ja -taustaisten lasten kuulemisessa.

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

- Varataan riittävät resurssit huolellisten lapsivaikutusten arviointien tekemiseen.
- Ohjataan hyvinvointialueita ja kuntia ottamaan käyttöön lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi.
- Varmistetaan koronaviruksen jälkihoito arvioiden vaikutukset lapsiin, nuoriin ja perheisiin.

LAPSEN EDUN ENSISIJAISUUS

- Lisätään perustuslain 6.3 §:ään virke: "Kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu".

ILMASTONMUUTOS JA YMPÄRISTÖ

- Varmistetaan osana lapsistrategiatyötä, että ilmastomuutokseen puututaan lapsen-oikeusperustaisesti päätöksenteossa.
- Lisätään lapsille ja nuorille merkityksellisiä tapoja ja mahdollisuuksia vaikuttaa ilmasto- ja ympäristöasioissa.
- Tuetaan lapsia ja nuoria omien oikeuksiensa puolustajina ja kansalaisina ilmastomuutoksen hillitsemisessä ja ympäristön suojelussa.

3. Turvataan väkivallaton lapsuus

Jokaisella lapsella on oikeus elämään, turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja koulutukseen, sekä yksityisyyteen ja suojeluun väkivallalta. Lasten ja nuorten kokema väkivalta ja turvattomuus on lisääntynyt.⁹ Lapsiin kohdistuvaa vihapuhetta, kiusaamista ja seksuaaliväkivaltaa ilmenee enenevässä määrin myös digitaalisissa ympäristöissä.¹⁰ Digitaalisten ympäristöjen välityksellä lapset voivat joutua lisäksi ekstremistisen propagandan ja rekrytoinnin sekä kansainvälisen rikollisuuden uhreiksi.

Rasismi on lisääntynyt Suomessa.¹¹ Lapset ja nuoret kokevat rasismia ja kiusaamista arjen ympäristöissään kouluissa,¹² harrastuksissa, julkisissa tiloissa ja tapahtumissa. Väkivaltaisista asenteista ja ekstremistisistä puhetapoista legitimoidaan arkipäiväisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa, mikä vaarantaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvu-ympäristöön.¹³

Väkivaltaisesta ekstremismistä kiinnostuneet ja näihin ryhmiin liittyneet eivät monesti luota viranomaisiin. Tästä syystä heidän on usein helpompi ottaa vastaan järjestöjen palveluja.¹⁴ Järjestöjen tuottamat palvelut ja toiminta ovat keskeisessä asemassa väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä.

Suomessa on valmisteltu ja toimeenpantu *Kansallista väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmaa*¹⁵, jota on toteutettu laajassa yhteistyössä kansallisten ja paikallisten viranomaisten, järjestöjen, yhteisöjen ja tutkijoiden kanssa.

Koronapandemiasta on opittu, että yhteiskunnan häiriötilanteisiin ei ole lapsilähdeisesti riittävästi varauduttu. Kansalliset tai hyvinvointialue- ja kuntatason kriisivalmiussuunnitelmat eivät tarpeeksi ohjeista lasten huomioimista kriisi- ja häiriötilanteissa.

Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vastaisen Lanzaroten sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma julkaistiin huhtikuussa 2022¹⁶, mutta suunnitelman toteutukselle ei ole varattu riittävästi resursseja.

Kuormittuneille lapsiperheille ja vanhemmille ei pystytäkään tarjoamaan riittävän ajoissa matalan kynnyksen peruspalveluja. Tämä johtaa mm. lastensuojelun kuormittumiseen. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityön henkilömitoitukseen on tehty korjauksia¹⁷, mutta tämä ei ratkaise kaikkia haasteita ja tuo mukanaan uusia haasteita.¹⁸ Lastensuojelun työntekijät ovat kuormittuneita ja pätevää ja pysyvää henkilöstöä on vaikeaa saada.

Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia¹⁹ on verkossa tätä nykyä paljon. Verkkoalustojen palveluntarjoajat²⁰ toimittavat viranomaisille vuosittain noin 85 miljoonaa vapaaehtoista raporttia lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavasta materiaalista ja lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta houkuttelusta eli groomingista verkossa.²¹

EU:ssa sijaitsevilla palvelimilla ylläpidetään yli 62 % lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavasta materiaalista maailmanlaajuisesti.²² Lapsiuhrin itsensä tuottama seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali²³ on lisääntynyt merkittävästi verkossa. Materiaali on voitu tallentaa ja sitä voidaan levittää verkossa lapsen tietämättä.

Euroopan komissio on antanut ehdotuksen uudeksi lainsäädännöksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisemiseksi ja torjumiseksi verkkoympäristöissä. Siinä käsitellään erityisesti palveluntarjoajien velvollisuuksia havaita, raportoida, estää ja poistaa lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia ja lasten houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin. Komission ehdotus on monin tavoin onnistunut, mutta palveluntarjoajilla tulee olla myös jatkossa oikeus käyttää vapaaehtoisesti digitaalisia työkaluja, joiden avulla suojellaan lapsia seksuaaliväkivallalta.²⁴

SUOSITUKSET

LASTENSUOJELU

- Saatetaan loppuun mittava lastensuojelulain kokonaisuudistus.
- Panostetaan lastensuojelussa kelpoisuusehdot täyttävän henkilöstön saamiseen ja heidän pysyvyyteensä työssään.

PALVELUT

- Turvataan riittävät peruspalvelut, jotta erityispalveluiden tarve vähenee.
- Edistetään lapsiperheille, lapsille ja nuorille suunnattujen palvelujen saatavuutta, myös digitaalisissa ympäristöissä.

SEKSUAALIVÄKIVALTA

- Lisätään ammattilaisten koulutusta lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennalta ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.
- Tarjotaan lapsille ja nuorille riittävästi seksuaali- ja turvataitokasvatusta.
- Taataan paremmat ja kattavat palvelut kaikille henkilöille, joilla on lapsikohtainen seksuaalinen kiinnostus.
- Lisätään poliisien, syyttäjien, hallinto-oikeuksien ja muiden lasten rikosprosesseissa mukana olevien tahojen resursseja, jotta rikosprosessien kesto on lapsiuhrien kannalta mahdollisimman lyhyt.

VALMIUS JA VARAUTUMINEN

- Huomioidaan lapset viranomaisten varautumis- ja valmiussuunnitelmissa, myös erikielisten ja erityisryhmiin kuuluvien lasten osalta.

EKSTREMISMI

- Turvataan kolmannen sektorin toimijoiden edellytykset tehdä ekstremismia ennalta ehkäisevää työtä.
- Varmistetaan, että laaditaan jatkosuunnitelma *Kansalliselle väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia ennalta ehkäisevälle toimenpideohjelmalle*.²⁵

VÄKIVALTA JA RASISMI

- Varmistetaan, että *Rasismien vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma* etenee.
- Edistetään johdonmukaisesti *Väkivallaton lapsuus* -toimenpideohjelmaa varmistaen myös tarvittavat resurssit.
- Huolehditaan, että Lanzaroten²⁶ ja Istanbulin sopimusten²⁷ toimeenpanosuunnitelmien toteutus ja toimenpiteiden arviointi jatkuu valvontaelimiltä Suomen saamien suositusten mukaisesti.

4. Suojellaan pakolais- ja maahanmuuttajataustaisia lapsia Suomessa ja EU:ssa

Maailmassa on tällä hetkellä meneillään suurin pakolaiskriisi maailmansotien päättymisen jälkeen²⁸. Ukrainan sota on lisännyt pakolaisten määrää yli 7 miljoonalla ihmisellä²⁹. Ihmiset pakenevat sotaa, vainoa ja toivotonmuutta. Globaali ilmastokriisi heikentää tilannetta entisestään³⁰.

Ukrainan kriisin ja tilapäisen suojelun direktiivin käyttöönoton myötä Euroopan maihin on syntynyt kaksi erilaista pakolaisten vastaanoton järjestelmää, jotka asettavat eri maista lähtöisin olevat lapset palveluiden osalta eriarvoiseen asemaan. Myös paperittomien lapsiperheiden määrän on nähty kasvavan viime vuosina Suomessa³¹.

Suomella ja EU:lla on velvollisuus auttaa pakolaiskriisin ratkaisussa tarjoamalla ihmisille säänneltyä väyliä turvaan. Suomi on sitoutunut takaamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumisen jokaisen lapsen kohdalla. Sopimus koskee yhtä lailla yksin maahan tullutta turvapaikanhakijalasta, vanhemmistaan eroon joutunutta lasta kuin lasta, joka on saapunut Suomeen huoltajansa tai muun perheenjäsenensä kanssa.

Kotoutumisvaiheessa olevien lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuki sekä oikeudet on turvattava tasapuolisesti kaikille. Esimerkiksi monien Suomeen tulleiden lasten oikeus perheeseen ei tällä hetkellä toteudu, koska viime vaalikausina tehdyt lakimuutokset ja niiden toimeenpano ovat tehneet perheenyhdistämisestä yhä vaikeampaa, monille jopa mahdotonta³². Paossa olevia ja turvapaikkaa hakevia lapsia otetaan myös yhä säilöön³³.

Konfliktimaissa lapset ovat vaarassa joutua värvätyiksi aseellisiin joukkoihin, yhteisönsä hylkimiksi tai eroon perheistään ja suvuistaan³⁴. Yksin liikkeellä olevilla lapsilla on myös kasvanut riski joutua ihmiskaupan uhriksi³⁵.

Lapsen edun arvioinnissa on puutteita niin Suomessa kuin muissakin EU-valtioissa³⁶. Lapsen edun pitäisi kuitenkin olla ensisijainen erityisesti, jos epäillään ihmiskaupan riskiä ja, kun päätetään mm. lapsen palauttamisesta lähtömaahan tai osallistumisesta rajamenettelyyn.

Alle kouluikäisillä kansainvälistä suojelua hakevilla tai paperittomina Suomeen jäävillä lapsilla ei ole usein pääsyä varhaiskasvatuksen piiriin, vaikka sillä olisi lasta suojaavia sekä lapsen kasvua ja perheen hyvinvointia merkittävästi tukevia vaikutuksia³⁷.

SUOSITUKSET

TURVALLISET REITIT JA SUOJELU RAJOILLA

- Tarjotaan väkivaltaa ja vainoa kotimaistaan pakeneville lapsille ja perheille turvallisia reittejä suojelun piiriin esimerkiksi pakolaiskiintöön, perheenyhdistämisen, humanitaaristen viisumien ja EU:n sisäisten siirtojen avulla.
- Varmistetaan liikkeellä olevien lasten suojelu rajoilla ja lapsen oikeuksien toteutuminen rajamenettelyssä.

SÄILÖÖNOTTO

- Kielletään lasten säilöönotto Suomessa.
- Selvitetään aktiivisesti vaihtoehtoja lasten säilöönotolle.

KANSAINVÄLINEN SUOJELU

- Turvataan lapsen oikeus hakea kansainvälistä suojelua kaikissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa.

LAPSEN ETU

- Varmistetaan lapsen etu ja oikeusturva vastaanotto- ja turvapaikkaprosessissa ja palautuksissa.

IHMISKAUPPA

- Tarkastellaan lapsen etua ja oikeusturvaa huolellisesti erityisesti silloin, jos epäillään ihmiskauppaa.
- Tunnistetaan paremmin ihmiskaupan riski kansainvälistä suojelua hakevien lasten kohdalla.

PERHEENYHDISTÄMINEN

- Edistetään Suomeen tulleiden lasten parempaa mahdollisuutta perheenyhdistämiseen esim. kohtuullistamalla perheenyhdistämisen tuloarvoja.

PERHEHOITO JA TUKIPERHEET

- Luodaan ilman huoltajaa Suomeen tulleille lapsille paremmat mahdollisuudet perhehoitoon.
- Järjestetään turvapaikkaa hakeville lapsille ja lapsiperheille mahdollisuus kotouttavaan tukiperhetoimintaan.

EU:N TURVAPAIKKAPOLITIikka

- Vaikutetaan aktiivisesti liikkeellä olevia lapsia ja heidän oikeuksiaan suojelemaan EU:n laajuiseen turvapaikkapolitiikkaan.

PALVELUT

- Varmistetaan, että kaikilla lapsilla ja lapsiperheillä maahanmuuttotatuksesta riippumatta on esteetön pääsy kaikkiin lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeisiin palveluihin, mukaan lukien paperittomina Suomessa asuvat lapset ja perheet.
- Taataan lailla kansainvälistä suojelua hakevien oikeus varhaiskasvatukseen.

Salv
Save the

PREMIUM P
BONITA
PREMIUM BAS

5. Edistetään vakautta ja turvallisuutta investoimalla lapsiin ja lapsen oikeuksiin globaalisti

Konfliktit, koronapandemia ja ilmastonmuutos vaikuttavat globaaliin kehityksen negatiivisesti - ensimmäistä kertaa yli 20 vuoteen köyhyys on kasvussa inhimillisen kehityksen laskiessa³⁸. Pääallekkaiset kriisit heikentävät lasten mahdollisuuksia oppimiseen, suojeluun ja hyvinvointiin.

Eriarvoisuuden kasvu on syventynyt ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevien, kuten vammaisten ja vähemmistöihin kuuluvien lasten ja tyttöjen oikeudet ovat suurimmassa vaarassa tulla poljetuiksi. Globaalisti käteisavun ja sosiaaliturvan rooli on kasvanut kehityspolitiikassa, mutta Suomessa ei sosiaaliturvan roolia muiden kehitystulosten mahdollistajana olla täysin hahmotettu.

Demokratian ja ihmisoikeuksien heikkeneminen ovat kasvavia globaaleja haasteita myös kehittyneissä maissa. Yhteiskuntien vakaus ja kokonaisturvallisuus on heikentynyt ja konfliktien määrä on maailmassa kasvanut. Vuonna 2020 yli 450 miljoonaa lasta eli konfliktialueella³⁹. Lapset jäävät kriisitilanteissa paitsioon ja heidän mahdollisuutensa saavuttaa täysi potentiaalinsa heikkenee.

Lasten oikeuksien tukeminen kehittyvissä maissa varmistaa paremman tulevaisuuden kaikille. Lasten hyvinvointiin kohdennetut varat palautuvat moninkertaisesti suurempana tuottavuutena sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla.

Lapset tulisi nostaa humanitaarisen työn ja kehitysyhteistyön keskiöön. Lasten oikeuksien vahvistaminen vaatii politiikkajohdonmukaisuutta. Vaikka Suomen lapsistrategia keskittyy kansalliseen toimeenpanoon, sen viitoittamana Suomen tulisi edistää lasten oikeuksia laaja-alaisesti myös kehityspolitiikan keinoin. Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko nostaa heikoimmassa asemassa olevien, kuten lasten asemaa. Kehityspolitiikan lapsenoikeusperustaisuutta tulee kuitenkin vielä vahvistaa.

Humanitaarinen tarve on kasvanut, mutta se lievittää akuuttia hätää. Kehitystulokset vaativat kuitenkin pitkäjänteistä työtä ja kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko on askel oikeaan suuntaan. Sitoutuminen on tarpeen osoittaa myös kehitysrahoituksen tason varmistamisena ja muina merkittävinä toimina, jotta Agenda 2030 tavoitteet voitaisiin edes osin saavuttaa.

SUOSITUKSET

SOSIAALITURVA

- Vahvistetaan sosiaaliturvan roolia kehityspolitiikassa ja palautetaan ulkoministeriöön sosiaalipolitiikan neuvonantajan toimi.

KEHITYSPOLITIIKKA

- Varmistetaan Suomen kehityspolitiikan lapsikeskeisyys sisällyttämällä lapsivaikutusten arviointi kaikkiin seurantamittareihin ja Suomen kahdenvälisiin hankkeisiin.
- Otetaan lapsibudjetointi osaksi kehitysrahoituksen budjetointia ja seurantaa ja kasvatetaan lapsiin kohdistuvaa osuutta systemaattisesti.

LASTEN SUOJELUN KESKEISYYS

- Varmistetaan humanitaarisissa kriiseissä, että lastensuojelun osaaminen ja rahoitus on riittävää.
- Vahvistetaan ihmisoikeustarkkailijoiden roolia ja läsnäoloa kriisialueilla, jotta vakavat rikkomukset lapsia vastaan⁴⁰ tulevat raportoiduiksi ja tuomituiksi.

KESTÄVÄN KEHITYKSEN RAHOITUS JA TOTEUTUS

- Varmistetaan kansainvälisten sitoumusten mukainen (0,7 %) pitkäjänteinen rahoitus kehitysyhteistyölle ja humanitaariselle työlle, jotta lasten pääsy peruspalveluihin voidaan varmistaa.
- Lisätään ilmastorahoitusta osana kehitysrahoitusta. Ohjataan rahoitusta vahvemmin lapsikeskeisiin sopeutumistoiimiin, erityisesti sosiaaliturvaan ja ilmastonmuutoksen uhreille.
- Edistetään vero-oikeudenmukaisuutta ja velkahelpotuksia kehittyville maille mm. laatimalla kaikki hallinnonalat kattava *Verotus ja globaali oikeudenmukaisuus* -toimintaohjelma nykyisen *Verotus ja kehitys* - ohjelman jatkoksi.

6. Seurataan ja toimeenpannaan Suomen saamia perus- ja ihmisoikeuksia koskevia suosituksia⁴¹

Suomi on saanut paljon suosituksia YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeuselimiltä. Tietyt oikeusloukkaukset, kuten naisiin kohdistuva väkivalta, perusturvan riittämätön taso ja turvapaikanhakijoiden oikeusturvaongelmat, toistuvat suosituksissa, koska aiempia suosituksia ei ole toimeenpantu tehokkaasti.

Suosittelun seuranta ja toimeenpano varten tarvitaan toimiva mekanismi, jonka avulla ajantasainen tilanne saatetaan säännöllisesti valtioneuvoston ja eduskunnan käsittelyyn. Ihmisoikeuskeskukselle tulee antaa mahdollisuus raportoida ajankohtaisesta tilanteesta eduskunnalle.

Lapsi- ja perhejärjestöt ovat esitelleet komitealle lapsen oikeuksien toimeenpanoa arvioivan järjestöjen rinnakkaisraportin syksyllä 2022.⁴² Suomi on myös jättänyt oman raporttinsa ja tulee saamaan seuraavalla hallituskaudella YK:n lapsen oikeuksien komitealta suosituksia lapsen oikeuksien edistämiseksi. On tärkeää, että myös näitä suosituksia pannaan toimeen ja seurataan ajantasaisesti.

Kolme tähänastista kansallista perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa muodostavat jatkumon. Ohjelmien johdonmukaisuutta on vuosien varrella edistetty. Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko on ihmisoikeuspolitiikan linjaamisen vakiintunut menettely. Selonteon ansio on, että eduskunta käsittelee sen virallisesti.

Valtioneuvoston tämänhetkiset resurssit muun muassa perus- ja ihmisoikeuksien seurannan kehittämiseen, toimeenpanon systemaattiseen edistämiseen sekä ajantasaiseen määräaikaishavainnointiin sopimusvalvontaelimille ovat jääneet huomattavasti jälkeen resurssien tarpeen kasvusta. Viime aikoina Suomen määräaikaishavainnot ovat viivästyneet ulkoministeriön resurssipulan takia.

SUOSITUKSET

VALVONTAELINTEN SUOSITUSTEN KÄSITTELY

- Käsitellään kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten suositukset ja suositusten toimeenpano säännöllisesti valtioneuvostossa ja eduskunnassa.

VAIKUTUSARVIOINTI

- Vahvistetaan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia säädösvalmistelussa ja muussa valmistelussa, kuten valtion talousarvion ja politiikkaohjelmien valmistelussa sekä toimeenpanon seurannassa.

IHMISOIKEUKSIEN JOHDONMUKAINEN TOIMEENPANO JA SEURANTA

- Laaditaan neljäs kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma.
- Jatketaan vuonna 2021 annetun ihmisoikeuspoliittisen selonteon toteuttamista.

RESURSSIT

- Varataan riittävät resurssit perus- ja ihmisoikeuksien tehokkaaksi toteuttamiseksi ja edistämiseksi erityisesti ulko- ja oikeusministeriön hallinnonaloille sekä ministeriöiden välisen yhteistyön turvaamiseen.

LÄHTEET

1. https://www.stat.fi/til/tjt/2020/03/tjt_2020_03_2021-12-16_tie_001_fi.html
2. [https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:\[%22ESCPublicationDate%20Descending%22\],%22ESCDIdentifier%22:\[%222017/def/FIN/12/1/EN%22\]} ja https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/sosiaaliturvan-uudistaminen](https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:[%22ESCPublicationDate%20Descending%22],%22ESCDIdentifier%22:[%222017/def/FIN/12/1/EN%22]} ja https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/sosiaaliturvan-uudistaminen)
3. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164359/OKM_2022_32.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. <https://stm.fi/lapsistrategia>
5. <https://www.consilium.europa.eu/fi/infographics/european-child-guarantee/>
6. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_fi
7. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/suomeen-perustetaan-kansallinen-lapsistrategiayksikko>
8. <https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/08/12100753/pelastakaa-lapset-lapsivaikutusarviointi.pdf>
9. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162647/VN_2021_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/05/06153034/grooming_lasten_silmin_2021.pdf
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>
11. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163577/OM_2021_34_ML.pdf
<https://rm.coe.int/fifth-report-on-finland-finnish-translation-/1680972fa8>
12. https://sisainenturvallisuus.fi/documents/8347581/16736659/Ikonen_turvallisuusseminaari_230120_valmis.pdf/cd794e82-cd60-c922-8ebf-64e0cba0fc03/Ikonen_turvallisuusseminaari_230120_valmis.pdf
13. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164244/VNTEAS_2022_48.pdf?sequence=1&isAllowed=y
14. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162073/SM_2020_1.pdf
15. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162073/SM_2020_1.pdf
16. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164029>
17. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_170+2021.aspx
18. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/StVM_34+2021.aspx
19. Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali (CSAM, Child Sexual abuse material) on tyypillisesti:
 - 1) Tekijän kuvaamaa materiaalia lapseen kohdistetusta seksuaaliväkivallasta. Materiaalin todistama seksuaalirikos on voitu tehdä netissä (esim. web-kameran välityksellä) tai se on tehty netin ulkopuolella ja tallennetta levitetään netissä,
 - 2) Lapsen itse kuvaamaa materiaalia häneen kohdistetusta seksuaaliväkivallasta. Seksuaalirikos on toteutettu netissä, jossa lasta tai nuorta on esimerkiksi houkuteltu, ohjattu tai kiristetty ottamaan itsestään kuvia ja videoita,
 - 3) Lapsi on jakanut kuvia tai videoita suostumuksellisessa seurustelu-suhteessa toisen lapsen kanssa, mutta vastaanottaja on luvatta jakanut materiaalin eteenpäin kolmansille osapuolille tai nettiin.Joka kerta, kun lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava kuva tai video jaetaan ja sitä katsotaan, lapsi asetetaan uudelleen uhrin asemaan ja hänen oikeuksiaan loukataan. Seksuaaliväkivalta ja sitä todistavan materiaalin levittäminen voivat aiheuttaa lapselle vakavia psyykkisiä seurauksia niin rikoksen tekohetkellä, myöhemmin lapsuudessa ja koko loppuelämän ajan. Lapsuuden väkivaltainen kokemus vaatii asianmukaista läpikäyntiä.
Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali todistaa kaiken ikäisiin ja kaikkia sukupuolia oleviin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Materiaalista käytetään Suomessa ja kansainvälisesti usein termiä "lapsiporno", vaikka tämä on harhaanjohtava ja ilmiötä vääristävä termi, sillä kyse ei ole pornosta vaan siitä, että lapseen on kohdistettu seksuaaliväkivaltaa ja sitä on kuvattu.
20. mm. Facebook, Instagram, Snapchat.
<https://www.missingkids.org/content/dam/missingkids/pdfs/2021-reports-by-esp.pdf>

21. <https://www.missingkids.org/gethelpnow/cybertipline/cybertiplinedata>
22. <https://annualreport2021.iwf.org.uk/trends/geographicalhosting>
23. Self-generated CSAM= tällä materiaalilla tarkoitetaan yleensä kuva- tai videotallennetta, jossa lapsi on houkutteltu poseeraamaan tai tekemään seksuaalisia tekoja kameran edessä. Materiaalia tuotetaan yleisimmin lapsen omassa makuuhuoneessa, kylpyhuoneessa tai muussa kotiympäristössä. Kuvista voi käydä selkeästi ilmi, että lapsi on itse tallentanut kuvamateriaalin. Kuva voi olla esimerkiksi selfie. Kuva- tai videomateriaali voi olla tuotettu myös web-kameran välityksellä ja tekijä on tallentanut tapahtumat sekä jakanut tallenteen verkossa. Lapsi voi joko olla tietoinen tallennuksesta tai luulla, että kyseessä on ollut kahdenvälinen luottamuksellinen tilanne, jota ei taltioida. Tilanteeseen voi liittyä myös voimakkaampaa pakottamista ja lasta saatetaan kiristää tuottamaan lisää materiaalia jo aiemmin jaetulla kuvamateriaalilla. Lapselle saatetaan myös tarjota palkkiota kuvista ja videoista.
24. Ehdotuksen astuessa voimaan ja väliaikaisen säännöksen voimassa olon päätyttyä, palveluntarjoajilla ei ole enää mahdollisuutta vapaaehtoisesti ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia alustoillaan siihen tarkoitukseen suunniteltujen digitaalisten työkalujen avulla. Komission ehdotus kansallisten tuomioistuinten mahdollisuudesta määrätä palveluntarjoajille havaitsemisvelvoitteita on tarpeellinen. Pakollisten havaitsemisvelvoitteiden tulisi toimia kuitenkin vapaaehtoisuuteen perustuvan havaitsemisen rinnalla, ei korvata sitä.
25. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162073/SM_2020_1.pdf
26. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164029/STM_2022_8_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y
27. https://sisainenturvallisuus.fi/documents/8347581/16736659/lkonen_turvallisuusseminaari_230120_valmis.pdf/c2794e82-cd60-c922-8ebf-64e0cba0fc03/lkonen_turvallisuusseminaari_230120_valmis.pdf
28. Human Development Report 21/22, UNDP
<http://report.hdr.undp.org.s3-website-us-east-1.amazonaws.com/intro/>
29. Children Affected by Armed Conflicts 1990-2020, The Peace Research Institute Oslo (PRIO)
<https://www.prio.org/publications/12884>
30. <https://childrenandarmedconflict.un.org/1999/08/1999-security-council-resolution-1261/>
31. <https://www.hdl.fi/blog/paperittomia-on-suomessa-entista-enemman-ja-uutena-ilmiona-on-kasvanut-lapsiperheiden-maara/>
32. Finnish Refugee Advice Center & UNHCR (2021), Family Reunification Practices in Finland. https://www.pakolaisneuvonta.fi/wp-content/uploads/Family-Reunification-Practices-in-Finland_Report_FRAC.pdf
33. mm. Lastensuojelun keskusliitto (2020), Säilöönotto ei ole lapsen edun mukaista. Lausunnot ja kuulemiset 20.4.2020. <https://www.iskl.fi/lausunnot/sailoonotto-ei-ole-lapsen-edun-mukaista/>
34. Save the Children (2019), Stop the War on Children: Protecting children in 21st century conflict.
35. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (2022), Trafficking in persons in conflict situations: the world must strengthen prevention and accountability. 29 July 2022. <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/07/trafficking-persons-conflict-situations-world-must-strengthen-prevention-and>
36. Pirjatanniemi et al (2021), Ulkomaalaislain ja sen soveltamiskäytännön muutosten yhteisvaikutukset kansainvälistä suojelua hakeneiden ja saaneiden asemaan. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:10.
37. Hallituksen esitys HE 40/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Viimeksi julkaistu 3.11.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_40+2018.aspx
38. Human Development Report 21/22, UNDP
<http://report.hdr.undp.org.s3-website-us-east-1.amazonaws.com/intro/>
39. Children Affected by Armed Conflicts 1990-2020, The Peace Research Institute Oslo (PRIO)
<https://www.prio.org/publications/12884>
40. <https://childrenandarmedconflict.un.org/1999/08/1999-security-council-resolution-1261/>
41. Tämän osion suositukset perustuvat pitkälti Ihmisoikeusliiton koordinoiman perus- ja ihmisoikeuksia ajavan kansalaisjärjestöverkoston yhteisiin suosituksiin tulevaan hallitusohjelmaan.
42. <https://www.iskl.fi/wp-content/uploads/2022/09/20220923RinnakkaisraporttiYKnLapsenOikeuksienKomitealle.pdf>

OTA YHTEYTTÄ:

Tiina-Maria Levamo

erityisasiantuntija – lapsen oikeudet ja vaikuttamistyö

tiina-maria.levamo@pelastakaalapset.fi

Emmi Pakkala

erityisasiantuntija – vaikuttamistyö

emmi.pakkala@pelastakaalapset.fi

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset ry – Rädda Barnen

Koskelantie 38, PL 95

00601 Helsinki

Puhelin 010 843 5000

info@pelastakaalapset.fi

